

5. Котенко М.П. Законодавче та нормативно-правове забезпечення розвитку спорту вищих досягнень в Україні. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту: зб. наук.пр. Київ: Наук. світ, 2003. С. 12–17.
6. Кузьменко О.О. Реалізація державної програми у сфері фізичної культури і спорту. Наук. вісн. молодих вчених. 2010. Вип.1(1). С. 225–229.
7. Мальцева Т. М., Любієва В. А., Чала О. І. Current state of material and technical support of the physical culture and sports industry in Ukraine and its prospects for change. Health, sport, rehabilitation. 2017. Т. 3. №. 2. С. 44–49.
8. Платонов В.Н. Професіоналізація олімпійського спорту. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2005. №1. С. 3-8.
9. Нормативно-правове та організаційно-управлінське забезпечення розвитку фізичної культури і спорту України / В.П. Корж, М.В. Дудчак, О. К. Артем'єв [та ін.]. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*: зб.наук.пр. 2006. №10. С. 4–12.
10. Про фізичну культуру і спорт: Закон України від 24 груд.1993 р. №3808-ХІІ. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
11. Трубіна М.В. Особливості правового регулювання фізичної культури і спорту в Україні. Фінансове право: що кварт. наук. журн. 2011. №2(16). С. 31–34.
12. України, К.М. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року, 2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/592-2009-p>.
13. Червона С.П. Підготовка тренерів-викладачів спортивних команд до управлінської діяльності. Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор і єдиноборств у вищих навчальних закладах. 2018. Т. 2. С. 75–78.
14. Chappelet J.-L. L'autonomie du sport en Europe [Автономність спорту в Європі]. Strasbourg: Editions du Conseil de l'Europe, 2010. 113 p. P. 11.
15. Speech from the IOC President, Jacques Rogge / First World Olympic Sport Convention, Acapulco, 23.10.2010 // http://www.olympic.org/Documents/Conferences_Forum_and_Events/2010-ACNO-Acapulco/ANOC2010-First-World-Olympic-SportConvention-Acapulco-eng-final-2010.pdf.

УДК 796.011.1(73)

ОСОБЛИВОСТІ АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Гальченко Л.В., Бессарабова О.В., Попок О.С.

69600, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

liagal@ukr.net

На основі теоретичного аналізу літературних джерел і матеріалів спеціалізованих періодичних видань визначені особливості американської моделі розвитку фізичної культури і спорту. Проаналізовано організаційну модель управління сферою фізичної культури і спорту в США. Визначено, що для американської моделі характерна відсутність прямої підтримки спорту з бюджету і наявність великої кількості податкових пільг і кредитування, часткове або повне звільнення від сплати податкових зборів, надання субсидій і субвенцій, а також передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування різних напрямів фізкультурно-спортивної діяльності («масовий спорт», «спорт вищих досягнень» і «професійний спорт»). Значна роль у системі управління фізичною культурою і спортом відводиться громадським організаціям і спортивним конфедераціям. Зазначено, що у сфері спорту у США відбувається явне зміщення принципів

управління в бік європейської моделі. Наведено, що відповідальність за підтримку «спорту для всіх» в США покладено в основному на «спортивні ради» (комісії), які діють як приватні (недержавні), неприбуткові організації та підтримують масовий спорт у різних формах. Основні функції з управління аматорським «спортом вищих досягнень» виконують різні, незалежні громадські організації (USOC, NCAA, AAU). Професійний спорт розглядається як особлива сфера бізнесу й розвивається професійними спортивними лігами, асоціаціями, спілками, а також клубами-командами.

Ключові слова: модель, США, фізична культура і спорт, спорт для всіх.

FEATURES OF THE AMERICAN MODEL OF DEVELOPMENT OF PHYSICAL CULTURE AND SPORT

Galchenko L., Bessarabova O., Popok O.

69600, Zaporizhzhya national university, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

liagal@ukr.net

On the basis of a theoretical analysis of literary sources and materials of specialized periodicals, the features of the American model of the development of physical culture and sports are determined. The organizational model of management of the sphere of physical culture and sport in the USA is analyzed. It is determined that the American model is characterized by the lack of direct support of sports from the budget and the availability of a large number of tax breaks and lending, partial or full exemption from payment of taxes, subsidies and subsidies, as well as the transfer of significant powers and budgets from state authorities to local governments of different directions of sports and sports activities («mass sports», «sports of higher achievements» and «professional sports»). A significant role in the management of physical culture and sports is assigned to public organizations and sports confederations. Note that in the field of sports in the United States there is a clear shift of management principles towards the European model. It is shown that the responsibility for maintaining «Sport for All» in the United States lies primarily with the «sports councils», which act as private, non-profit organizations and support mass sports in various forms. The main functions of managing amateur «sports of the highest achievements» are performed by different, independent public organizations (USOC, NCAA, AAU). Professional sport is considered as a special sphere of business and is developing by professional sports leagues, associations, unions, and also clubs-teams.

Key words: model, USA, physical culture and sport, sport for all.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток національної сфери фізичної культури та спорту повинне відповідати сучасним інтеграційним процесам, що забезпечить Україні подальше інтегрування в європейський і світовий спортивний простір, тому вона повинна пристосовувати модель організації фізичної культури та спорту до реалій зарубіжних розвинутих країн з увагою до своїх особливостей. І зараз стає актуальним розгляд прогресивного зарубіжного досвіду, що й зумовило вибір теми публікації.

ФОРМУЛЮВАННЯ МЕТИ І ЗАВДАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є аналіз наукових досліджень фахівців стосовно особливостей американської моделі розвитку фізичної культури і спорту.

Завдання дослідження: вивчити прогресивний досвід розвитку фізичної культури і спорту у США для формування механізму вирішення сучасних проблем розвитку спорту в Україні. *Методом* дослідження в статті є аналіз статей у спеціалізованих періодичних виданнях.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Теоретичним підґрунтям статті є праці таких науковців, як А.М. Журба [6], А.Ю. Сергеева [12], які обґрунтували зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту А.Г. Ковальчук та Г.П. Грібан [7] розглядали фізичне виховання і спорт у вищих навчальних закладах США, Ю.С. Сорокіна, Д.О. Чернишова [13] проаналізували сучасні проблеми функціонування системи фізичної культури і спорту у ВНЗ України шляхом її аналізу в країнах зарубіжжя, О.Е. Халалєєва [14] дослідили міжнародний досвід організації студентського спорту.

Традиційно більшістю фахівців фізкультурно-спортивної галузі головним критерієм виділення тієї або іншої моделі розглядається ступінь участі держави в управлінні й фінансуванні галузі. Відповідно до цього виділяють три основні моделі управління: американську, європейську та пострадянську.

Порівняльний аналіз зарубіжного досвіду управління сферою фізичної культури і спорту передбачає виділення певних складових. На думку А.М. Журби, основними можуть бути: організаційна модель управління; особливості нормативно-правового регулювання; ресурсне забезпечення.

Як указує Н.О. Богаревіч, для американської моделі характерна відсутність прямої підтримки спорту з бюджету і наявність великої кількості податкових пільг для приватного сектора, а також свій підхід до розвитку професійного спорту – комерційно-спортивний. Його основу становить прагнення до максимальних доходів, при цьому професійний спорт розглядається як особлива сфера бізнесу [3, с. 100].

Розглядаючи управління сферою фізичної культури та спорту США, С.І. Гуськов [5] зазначає, що традиційним принципом американської системи управління спортом є незначний ступінь державного втручання і децентралізація управлінських функцій відносно різних напрямів фізкультурно-спортивної діяльності («спорт для всіх», «спорт вищих досягнень» і «професійний спорт»), а також і у межах кожного з напрямів. Відповідальність за підтримку «спорту для всіх» в США покладено в основному на «спортивні ради» (комісії), які діють як приватні (недержавні), неприбуткові організації та підтримують масовий спорт у різних формах. Зазвичай вони є консультативними органами муніципальної влади. Головним завданням цих рад є підтримка функціонування всіх існуючих у містах спортивних організацій, клубів, команд, а також проведення спортивних змагань. Всю свою діяльність «спортивні ради» здійснюють на основі договорів, в тому числі і з міською владою.

В.М. Курицин зазначає, що органи місцевого самоврядування беруть активну участь у розвитку фізичної культури і спорту в межах муніципальних утворень: в популяризації масової фізичної культури, проведенні спортивних змагань, будівництві спортивних споруд та ін. При цьому слід зазначити, що в США «міське самоврядування відноситься до компетенції штатів. Система його органів визначається в кожному штаті самостійно на основі Конституції штату і відповідно до встановленої в кожному штаті адміністративно-територіальної системи» [8, с. 85].

Що стосується державного регулювання фізкультурно-спортивної діяльності в США, то воно, в основному, обмежується законотворчістю. У деяких виданнях, присвячених питанням спортивного менеджменту, йдеться про те, що спорт у США повністю незалежний від держави, однак аналіз сучасних зарубіжних джерел дозволяє зробити висновок, що ці заяви не повною мірою відповідають дійсності. Так, не беручи участі безпосередньо в управлінні фізкультурно-спортивною діяльністю, американський уряд в особі органів управління на рівні окремих штатів і муніципальних утворень проводить політику непрямого регулювання і стимулювання розвитку спорту в країні через прийняття окремих законодавчих актів (що сприяють розвитку спонсорської діяльності та соціально-відповідального бізнесу, спортивним теле- і радіотрансляціям, надання державної спортивної інфраструктури в оренду професійним клубам). Крім того, в деяких випадках уряд США надає пряму фінансову підтримку національній олімпійській команді. Необхідно зазначити, що в останні роки непряме регулювання державою економічних процесів (зокрема й у сфері спорту) в США набуває все більш масштабного характеру. Більше того, зараз вже можна говорити про це явище як про стійку тенденцію, у результаті якої у сфері спорту в США відбувається явне зміщення принципів управління в бік європейської моделі [5].

Аналізуючи загальні положення спортивного законодавства, П.А. Рожков [11] відзначає підходи і механізми їх реалізації в різних країнах, зокрема, у США традиційно держава здійснює опосередковане нормативно-правове регулювання, яке полягає в прийнятті окремих законів, які сприяють розвитку соціальної сфери фізичної культури і спорту (наприклад, «Закон про трансляції спортивних змагань національними телекомпаніями» (1961, 1972, 1984, 1993 рр.), а також у використанні механізмів податкової політики – часткове ослаблення податкових режимів. Прикладом є звільнення Олімпійського комітету США від оподаткування. Уперше це сталося в 1933 р., коли Конгрес США звільнив від оподаткування прибуток, отриманий від проведення Олімпіади (Лос-Анджелес 1932).

Згодом, починаючи з 1950 р., USOK був повністю звільнений від необхідності сплати податки. Важливим елементом американського законодавства є регулювання трудових та економічних відносин у професійному спорті.

Президентська Рада з фізичної підготовки і спорту у США сприяє розповсюдженню в країні руху «Спорт для всіх». За останні 25 років країною прокотилася шквал «оздоровчих бумів», які спричинили активізацію оздоровчого бізнесу. Президентська рада є координаційним центром, який скеровує діяльність навчальних закладів, клубів, центрів активного відпочинку, підприємств, популяризує спортивно-оздоровчу роботу серед населення.

Окрім Президентської Ради, за спортивно-оздоровчу роботу відповідають: державні департаменти освіти, парки, державна агенція активного відпочинку при департаменті внутрішніх справ, державна агенція охорони здоров'я та ін. Працюють також понад 30 напівдержавних організацій, які здійснюють керівництво спортивно-оздоровчою діяльністю: асоціації, союзи, об'єднання.

У США поширені комерційні оздоровчі програми, які впроваджують понад 13 тис. приватних спортивних клубів і товариств. Вони існують за рахунок членських внесків (від 30 доларів і вище). Щороку в США видається близько видів 1200 книг з фізичного оздоровлення і понад 300 спортивних журналів.

Халалієва О.Є. зазначає, що актуальна також підтримка дитячо-юнацького спорту та оздоровчого руху з місцевих бюджетів. В Америці 95% витрат на спорт, включаючи медичне обслуговування, беруть на себе приватні компанії. Однак середній рівень доходів населення, яке забезпечує подальшу окупність проектів, таких як чемпіонати професійних ліг, у США високий. В Америці існує практика пільгового оподаткування і кредитування, часткове або повне звільнення від сплати податкових зборів, надання субсидій і субвенцій. Як приклад: звільнення від оподаткування надходить до спортивної організації спорядження і обладнання, а також внески і пожертвування різних підприємств.

Загалом американська, як зазначає С.І. Братановський [4, с. 31] (зокрема мова йдеться і про Канаду), модель адміністрування спортивної галузю є «децентралізованою, відчуває більший вплив горизонтальних (місцевих) структур, ніж управлінський вплив з центру».

Основні функції з управління аматорським «спортом вищих досягнень», як зазначає М.А. Журба виконують різні, незалежні одна від одної громадські організації. Найважливішу роль в цій системі відіграє: Олімпійський комітет США (United States Olympic Committee (USOC)), Національна асоціація студентського спорту (The National Collegiate Athletic Association (NCAA)), а також Аматорський спортивний союз (Amateur Athletic Union (AAU)).

Олімпійський комітет США є найвпливовішою організацією, яка здійснює фінансову та організаційну координацію аматорського спорту в США. До його структури входять представники олімпійських комітетів усіх штатів, національні федерації з видів спорту (понад 40), а також національні спортивні організації. Діяльність USOC характеризується високою мірою прозорості. Це виражається в публікації щорічних звітів, що містять інформацію як про здійснені організаційні заходи та нові результати роботи, так і про засоби їх досягнення (зокрема фінансові і правові). Кожен щорічний звіт містить незалежний аудиторський висновок, який складається із консолідованих фінансових звітів за всією діяльністю USOC, звітів про прибутки та збитки. Якщо говорити про фінансування спортсменів США на Олімпійських іграх, то вони вирушають на ігри за рахунок коштів, що надійшли від приватних осіб або окремих фірм.

Не менш значущою організацією в системі аматорського спорту США є Національна асоціація студентського спорту, значення якої зумовлено тим, що спортсмени-студенти є домінуючою групою в загальній кількості учасників спорту вищих досягнень США. Згідно з останніми звітами їх кількість у загальній частці становить понад 70 %.

Так само в сфері аматорського спорту в США важливу роль відіграє Національна асоціація міжуніверситетського спорту (NAIA), членами якої є близько 250 вищих навчальних

закладів. Держава, визнаючи автономію вишів, проте через фіскальні органи контролює студентський спорт [2].

Основною базою аматорського спорту в США є навчальні заклади – школи і коледжі. За даними А. Ю. Альджамалаві [1], кількість обов'язкових занять з фізичного виховання у США коливається від 2 до 7 на тиждень. У 14 штатах щоденні уроки фізичної культури передбачені у 1-6-х класах; у 7 штатах – у 7-8-х класах; у 5 штатах – у 9-12-х класах.

Слід зазначити, що під значним й постійним впливом студентського і професійного спорту у США, як система змагань виник і розвивався шкільний спорт. Спорт та шкільна освіта у США взаємопов'язані. У США практично є відсутніми школи, які б не брали участі у тому чи іншому виді міжшкільних змагань, які проводяться в штатах і в країні взагалі. За всіма видами спорту проводяться змагання між школами і між містами та регіонами [16].

Розвитком спорту серед дітей та молоді займаються, окрім шкіл інші організації, наприклад, асоціація розваг і використання дозвілля, асоціація молодих християн, скаутська організація, спортивні об'єднання при поліції та інші громадські організації. Керівництво міжшкільним спортом здійснює «Національна федерація спортивних асоціацій штатів», що об'єднує понад 20 тис. шкіл [15, с.12].

У США, як зазначає Т. Ю. Осадча [10], існує кілька моделей побудови навчальної програми з фізичного виховання, а саме: модель «Розвивальне фізичне виховання» – відмінною особливістю даного типу програм є врахування індивідуальних особливостей учнів. Найчастіше такий тип програми застосовують у початковій школі, де одним із пріоритетних є завдання оволодіння учнями базовими руховими вміннями та навичками; програма «Ігри-пригоди». Однією з переваг використання такої моделі є ефект формування високого рівня мотивації учнів, оскільки їхня діяльність на уроці є нестандартною; програми оздоровчого спрямування. Департамент охорони здоров'я і соціальних служб США рекомендує щоденні заняття руховою активністю середньої інтенсивності, а також заняття високої інтенсивності декілька разів на тиждень для всіх дітей, починаючи з дворічного віку; модель «Інтегративне фізичне виховання». Програма такого типу може включати теми: «Ритм» (із використанням концепцій ритму в поезії та різних видів рухів), «Форми» (із використанням концепції форми у фізиці та у «творчих» рухах у танці), «Літні Олімпійські ігри» (учитель використовує матеріал з фізичного виховання, літератури, малювання). Найчастіше інтегроване фізичне виховання застосовують у початковій школі; програми спортивного спрямування. Програми цього типу визначають, яким чином у змісті шкільного фізичного виховання може бути представлений спорт як частина культури. Також програмою передбачено участь дітей у різних видах спортивної діяльності. Головними відмінностями таких програм є: планування навчального матеріалу не за темами, а у форматі «сезонів» різних спортивних ігор (5-6 сезонів протягом навчального року). Забезпечення участі кожного школяра в певній команді (у межах класу можуть бути сформовані одна або кілька команд) протягом тривалого часу, наприклад, – баскетбольного сезону або всього навчального року; планування занять у формі календарного сезону і розкладу тренувань у межах спортивного сезону; включення до розкладу найбільш значущих подій спортивного сезону, наприклад, фіналу чемпіонату з будь-якого виду спорту; ведення статистики результатів змагань та особистих досягнень кожного учня; створення атмосфери свята під час змагань, заохочення гідної спортивної поведінки.

Джерелом фінансування шкільних спортивних програм є шкільні ініціативні (спортивні) клуби. Ці клуби організують змагання і продаж квитків, різні спортивні аукціони, а також займаються іншою діяльністю, спрямованою на збір коштів, необхідних для фінансування шкільних спортивних програм. У США є приблизно 25 тис. таких клубів, тобто вони створені практично в кожній школі. Наприклад, ініціативному клубу однієї зі шкіл у штаті Айова вдалося зібрати понад 70 тис. доларів. Цей клуб організовує на шкільних майданчиках близько 150 різних змагань і турнірів щорічно, запрошуючи до участі команди з усіх штатів. У деяких школах США проводяться ігри колишніх учнів школи, участь у яких є платною. Така діяльність клубів дозволяє вирішувати одразу кілька завдань: приваблює школярів та

їхніх батьків до спортивної і соціальної активності, сприяє набуттю досвіду колективної роботи, взаємовиручки, дисципліни та інших важливих якостей [17].

Американські фахівці в галузі фізичної культури і спорту вважають, що студентський спорт історично є головним джерелом широкого поширення фізичної культури і спорту в США, зараз є основою спортивної діяльності в країні.

Проаналізувавши американську систему фізичного виховання студентів, А.Г. Ковальчук, Г.П. Грибан визначили, що заняття фізичним вихованням не є обов'язковою навчальною дисципліною і не існує єдиної типової уніфікованої програми. Кожний штат, округ, окремий ВНЗ чи викладач мають право на розробку програми з фізичного виховання, власних рекомендацій залежно від інтересів студентів, умов, традицій ВНЗ і особливостей викладацького складу та матеріально-технічної бази. Фізичне виховання студентів у США здійснюється в кожному ВНЗ засобами спортивної підготовки з обраних видів спорту, обов'язкові заняття з фізичного виховання є тільки на I курсі. В усіх університетах передбачено курс оздоровчого фізичного тренування (Health Related Fitness Training). Найчастіше практикуються такі основні форми організації занять з фізичного виховання: 1) заняття у факультативних групах за обраним видом рухової активності з обов'язковим відвідуванням, виконанням певних вимог і складанням заліків для отримання залікових балів, що записуються у диплом; 2) участь у будь-яких масових змаганнях за власним вибором; 3) заняття одним із видів спорту чи руховою активністю в групі або самотійно для зміцнення здоров'я, проведення дозвілля тощо. Найпоширенішою формою фізичного вдосконалення студентів є факультативні заняття загальної фізичної підготовки, спортивного тренування та рекреації, що організуються на елективній основі.

Окрім того, у центрах здоров'я фахівці проводять заняття в лікувальних і оздоровчих групах, у яких займаються практично здорові студенти, що не мають бажання або не хочуть займатися спортом. У центрах здоров'я студенти можуть пройти діагностування функціональних можливостей різних систем чи комплексне лікарське обстеження. На основі отриманих даних для кожного студента розробляється індивідуальна програма фізкультурно-оздоровчих занять з урахуванням обсягу та інтенсивності навантаження, енергозатрат, харчування тощо.

Відвідуваність студентських турнірів в США – це феномен сам по собі. Змагання серед університетів можуть збирати більшу аудиторію, ніж професійні ліги. Футбольна команда Університету Мічигану в середньому за 2015 рік збирала 110 тисяч глядачів на домашніх матчах. Ще п'ять футбольних команд ВНЗ також перевищили позначку 100 тисяч глядачів на домашніх матчах. Середня відвідуваність найпопулярнішої студентської ліги з американського футболу (Football Bowl Subdivision), куди входять 128 команд, лише на 5 тисяч поступається професійній лізі NFL.

Ю.С. Сорокін та Д.О. Чернишов зазначають, що американські університети орієнтуються на залучення основної маси студентів до факультативних і самотійних занять. Із командами працюють сильні тренери. Тренування проходять два рази на день – вранці і вдень. Дуже часто команди виїжджають на змагання в інші університети. На тренуваннях і змаганнях постійно присутні лікарі та масажисти.

Велику роль відіграють засоби масової інформації, які вміло підігривають інтерес студентів до фізичної культури. Ажіотаж студентських змагань приковує до телевізорів 70 % молоді, а в період фінальних ігор – до 90 %. У США науковим досягненням студента надається перевага його спортивним досягненням, таким як зарахування до «збірної» команди країни «Оламерикан».

Традиційно, найважливішу роль в американському спортивному русі відіграє професійний спорт, який розвивається професійними спортивними лігами, асоціаціями, спілками, а також клубами-командами. Найбільш відомі: Національна баскетбольна ліга, Національна хокейна ліга, Національна бейсбольна ліга, Національна футбольна ліга та ін. Професійний спорт у США має яскраво виражену специфіку. Його стійке положення базується на високому попиту на його продукт – видовище. Якщо вид спорту стає збитковим, то він припиняє своє

існування як професійний. Видовище – продукт діяльності всіх команд ліги. Тому клуби, ведучи жорстку боротьбу на майданчику, у спортивному бізнесі є партнерами. Одне з основних завдань ліги – врівноваження сил суперників, оскільки поява суперклубу може призвести до зниження відвідуваності матчів. Відомі випадки, коли власники ліг йшли на кардинальні заходи, аж до розпуску найсильнішої команди, якщо вона починала перемагати з очевидною перевагою (Хокей, 1920 р.). Завдання постійного урівноваження спортивних сил та фінансових можливостей клубів вирішує система драфту, суть якої полягає в тому, що представники команд за певною системою відбирають потрібних гравців, при цьому команда, що посіла останнє місце в чемпіонаті, отримує право першою зробити вибір.

А.І. Матвієнко зазначає два основні історично сформовані підходи до розвитку професійного спорту: «комерційно-спортивний» і «спортивно-комерційний». У першому випадку наголос робиться на отриманні максимального прибутку, спортивна складова відходить на другий план. Яскравим прикладом є Major League Soccer – професійна футбольна ліга, вищий дивізіон системи футбольних ліг у США і Канаді. Вона передбачає постійну кількість учасників, команда, що зайняла останнє місце за підсумками сезону не залишає цієї ліги. Зміна складу ліги можлива лише в разі операції з купівлі-продажу клубу, а також за рахунок появи нового клубу, який повинен внести вступний внесок у лігу, що розподіляється між усіма клубами [9, с. 43].

Усе більшого значення в системі фінансування національного спортивного руху набуває співробітництво з провідними телевізійними компаніями, здійснюване на суто комерційній основі. Практично у всіх зарубіжних країнах, особливо в США, права на трансляцію змагань з багатьох видів спорту продаються телекомпаніям. І ці кошти є одним з основних джерел фінансування спорту вищих досягнень та професійного спорту.

Дослідження, які провів Центр стратегічних досліджень в спорті NCAA, відзначив, що 81 відсоток річного доходу складається з продажу реклами та телевізійних прав, 11% від продажу квитків і атрибутики під час турнірів, 4% інвестиції, 4% пожертвування.

Телевізійні контракти NCAA, починаючи з 1982 року, поступово збільшувалися, так дохід від ТВ контрактів у 1985 році складав – 31 млн доларів, а в 2010 році – вже 771 млн доларів.

ВИСНОВКИ

У результаті теоретичного аналізу та обґрунтування даних спеціальної літератури ми дійшли висновку, що управління сферою фізичної культури і спорту передбачає виділення певних складових: організаційна модель управління; особливості нормативно-правового регулювання; ресурсне забезпечення. Розглядаючи управління сферою фізичної культури та спорту США, зазначимо, що для американської моделі характерна відсутність прямої підтримки спорту з бюджету (воно, в основному, обмежується законотворчістю, що сприяє розвитку спонсорської діяльності та соціально-відповідального бізнесу, спортивним теле- і радіотрансляціям, надання державної спортивної інфраструктури в оренду професійним клубам) і наявність великої кількості податкових пільг і кредитування, часткове або повне звільнення від сплати податкових зборів, надання субсидій і субвенцій, а також передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування різних напрямів фізкультурно-спортивної діяльності («масовий спорт», «спорт вищих досягнень» і «професійний спорт»). Значна роль у системі управління фізичною культурою і спортом відводиться громадським організаціям і спортивним конфедераціям. Зазначимо, що у сфері спорту в США відбувається явне зміщення принципів управління в бік європейської моделі (тобто не тільки в непрямому, а й у прямому державному регулюванні).

Відповідальність за підтримку «спорту для всіх» в США в основному покладено на «спортивні ради» (комісії), які діють як приватні (недержавні), неприбуткові організації та підтримують масовий спорт у різних формах. З боку держави масовий спорт підтримує президентська рада, яка є координаційним центром, що скеровує діяльність навчальних закладів, клубів, центрів активного відпочинку, підприємств, популяризує спортивно-оздоровчу роботу серед населення також за масовий спорт відповідають державні

департаменти освіти, парків, державна агенція активного відпочинку при департаменті внутрішніх справ, державна агенція охорони здоров'я та ін. Працюють також понад 30 напівдержавних організацій, які здійснюють керівництво спортивно-оздоровчою діяльністю: асоціації, союзи, об'єднання.

Основні функції з управління аматорським «спортом вищих досягнень» виконують різні, незалежні одна від одної, громадські організації (USOC, NCAA, AAU). Студентський спорт історично є головним джерелом широкого поширення фізичної культури і спорту в США, зараз є основою спортивної діяльності в країні. Основною базою аматорського спорту в США є навчальні заклади – школи і коледжі. Слід зазначити, що під значним постійним впливом студентського і професійного спорту в США, як система змагань виник і розвивався шкільний спорт. Розвитком спорту серед дітей та молоді займаються, окрім шкіл, такі організації: асоціація розваг і використання дозвілля, асоціація молодих християн, скаутська організація, спортивні об'єднання при поліції та інші громадські організації. Керівництво міжшкільним спортом здійснює «Національна федерація спортивних асоціацій штатів», що об'єднує понад 20 тис. шкіл. У США існує кілька моделей побудови навчальної програми з фізичного виховання. Характерними рисами системи фізичного виховання школярів у США є широке застосування принципів максимальної індивідуалізації та диференціації навчання.

У розвитку професійного спорту США історично сформувався свій підхід: «комерційно-спортивний» (прагнення до максимальних доходів) і «спортивно-комерційний». Професійний спорт розглядається як особлива сфера бізнесу і розвивається професійними спортивними лігами, асоціаціями, спілками, а також клубами-командами.

Спорт у США є універсальним механізмом самореалізації, самовираження і розвитку особистості, а тому його місце в системі цінностей сучасного суспільства помітно зростає, про що свідчать проаналізовані праці вчених.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альджамалави А.Ю. Обоснование системы оценки и нормативов физической подготовленности юношей Палестины : автореф. дис... канд. н. по физ. восп. и спорту : Київ, НУФВСУ, 1999. 21с.
2. Балабан С. Зарубежный опыт публичного администрирования сферой физической культуры и спорта: перспективы заимствования для Украины. 2017. С. 3–7. URL: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/3_7_Zarubezhnyiy%20opyit%20publichnogo%20administrirovaniya%20sferoy%20fizicheskoy%20kulturyi%20i%20sporta_perspektivyi%20zaimstvovaniya%20dlya%20Ukrainyi.pdf.
3. Богаревич Н.О. Сравнительный анализ моделей финансового обеспечения спорта. *Вестник Белорус. гос. эконо. ун-та*. 2014. № 5. С. 99–106.
4. Братановский С.И., Кухаренок А.Н. Государственное управление физической культурой и спортом в зарубежных странах. Москва : Наука, 1999. 75 с.
5. Гуськов С.И. О современных тенденциях развития профессионального спорта в США. *Теория и практика физической культуры*. 1993. № 7. С. 23–31.
6. Журба М.А. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. С. 51–57.
7. Ковальчук А.Г., Грибан Г.П. Фізичне виховання і спорт у вищих навчальних закладах США. *Студентська спортивна наука*. 2014. №4. С. 65-66. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/12434>.
8. Курицын В.М., Шалягин Д.Д. Опыт становления конституционализма в США, Японии и Советской России : учеб. пособие. Москва : Академический Проект; Трикста, 2004. 125 с.
9. Матвиенко А.И. Организационно-управленческие особенности модели профессионального спорта в Республике Беларусь. *Вестник Полоцк. гос. ун-та*. 2013. № 14. С. 42–46.

10. Осадчая Т.Ю. Максименко И.Г. Физическое воспитание школьников в США : учеб. пособие. Киев: Олимп. л-ра, 2008. 144 с.
11. Рожков П.А. Совершенствование экономического механизма функционирования физической культуры и спорта. Санкт-петербург : СПбГУЭФ, 2003. 254 с.
12. Сергеев А.Ю. Зарубіжний досвід державного регулювання сфери фізичної культури і спорту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2015. Вип. 12. С. 104–108.
13. Сорокін Ю.С., Чернишов Д.О. Вирішення сучасних проблем функціонування системи фізичної культури і спорту у ВНЗ України шляхом її аналізу в країнах зарубіжжя. *Педагогіка і сучасні аспекти фізичного виховання* : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф., (18–19 квітня 2017 року). Краматорськ : ДДМА, 2017. С.82–91.
14. Халалеева О.Е. Международный опыт организации студенческого спорта. *Организация работы с молодежью*. 2013. № 11. URL: www.es.rae.ru/ovv/227-1013.
15. Sports in America: Recreation, business, education and controversy (Information plus reference series). URL: <http://ua.bookfi.org/book/1068395>.
16. The Heritage of Physical Education, Sport And Fitness in the United States. URL: <http://ua.bookfi.org/book/1145755>.
17. Physical Education Program. URL: <http://www.pecentral.org/websites/peprogramsites.html>.

УДК 796.332:796.077.5–053.5

МЕТОДИКА ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФУТБОЛІСТІВ 11-12 РОКІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ В ДЮСШ

Горбуля В.О., Горбуля В.Б., Горбуля О.В.

*69600, Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66,
м. Запоріжжя, Україна*

vgorbula@gmail.com

В останні роки увага фахівців все більше зосереджується на вдосконаленні системи підготовки спортивних резервів. Поряд з цим залишаються маловивченими питання оптимізації змісту й процесу технічної підготовки юних футболістів на початковому етапі навчання в ДЮСШ, коли закладаються основи техніки футболу. Існування суперечності між необхідністю підвищення якості технічної підготовки юних футболістів на початковому етапі навчання в ДЮСШ і недостатньою науковою розробленістю цієї проблеми в теорії й методиці футболу зумовлює актуальність досліджень, спрямованих на його вирішення. У статті проаналізовані літературні й науково-методичні джерела з проблем удосконалення технічної підготовки футболістів на початковому етапі навчання. Розкрито чотири етапи навчання технічних прийомів футболу. Під час підготовки та проведення педагогічного експерименту були здійснені необхідні і достатні організаційно-методичні заходи: визначені підготовчі вправи для прискорення процесу оволодіння технічними прийомами гри; встановлена раціональна послідовність поетапного формування основних технічних прийомів і розроблений зміст кожного етапу навчання. Порівняльна характеристика початкового й кінцевого результату показала, що відбулися істотні зміни у футболістів експериментальної групи, де за допомогою використовуваної методики покращилися показники в усіх тестах. Застосування розробленої методики навчання техніці футболу сприяло підвищенню рівня розвитку умінь застосовувати технічні прийоми в різних поєдинках, формуванню умінь застосовувати технічні прийоми для вирішення тактичних завдань.

Ключові слова: футбол, методика, етапи підготовки, технічна підготовка, початковий етап навчання, вправи, тренувальна програма.